

РОЗДІЛ 3

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2-2/14>

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ В СТРУКТУРІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

THE IDENTITY OF THE OFFENDER IN THE STRUCTURE OF THE FORENSIC CHARACTERIZATION OF CRIMES RELATED TO THE ILLICIT TRAFFICKING OF MEDICINES

Буга А.Ю., аспірантка кафедри криміналістики
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті досліджуються окремі наукові підходи до визначення поняття «особа злочинця», криміналістично значущі властивості, характерні риси, які притаманні вказаним особам, які є значимими та відіграють важливу роль в процесі розслідування певного виду злочину, також особа злочинця розглядається в рамках її значення як джерела криміналістично значимої інформації. Вивчено думки різних авторів щодо значення дослідження особистості злочинця як елемента криміналістичної характеристики злочину. Зазначено особливості прикладного, практичного значення, при розслідуванні та розкритті злочинів, яких набуває дослідження особи злочинця. В контексті вивчення категорія «особа злочинця», на думку автора, було доцільним надати визначення поняттю «злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів». Автор звертає увагу на визначення основних ознак осіб, що вчиняють злочини в сфері незаконного обігу лікарських засобів. Вивчення та узагальнення судової, слідчої практики допомогло створити образ особи злочинця, яка вчиняє злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів. Злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів, можуть вчинятися особами, які в контексті кримінально-правових норм, розглядаються, як спеціальний суб'єкт, службова особа. На основі законодавства, що регулює сферу охорони здоров'я, автор здійснив класифікацію осіб за професією, тобто класифікацію осіб, які є медичними чи фармацевтичними працівниками і можуть виступати спеціальними суб'єктами вчинення злочинів в сфері незаконного обігу лікарських засобів. Для більш глибокого розуміння сутності поняття особа злочинця, при вчиненні злочинів предметом злочинного посягання яких є лікарські засоби (фальсифіковані, отруйні, сильнодіючі), автор при проведенні дослідження звернув увагу на з'ясування сутті деяких професій в медичній і фармацевтичній сфері.

Ключові слова: методика розслідування злочинів, криміналістична характеристика, особа злочинця, суб'єкт злочину, незаконний обіг лікарських засобів, злочини в сфері незаконного обігу лікарських засобів.

The article examines some scientific approaches to the definition of "criminal", criminological significant properties, characteristics that are inherent in these persons, which are significant and play an important role in the investigation of a particular type of crime, and the criminal is considered as its source forensically significant information. The opinions of various authors on the importance of studying the identity of the offender as an element of the forensic characteristics of the crime are studied. The peculiarities of applied, practical significance in the investigation and disclosure of crimes, which acquires the study of the identity of the offender. In the context of the study, the category "criminal", according to the author, it was appropriate to provide a definition of "crimes related to illicit trafficking in drugs". The author draws attention to the definition of the main features of persons who commit crimes in the field of illicit drug trafficking. The study and generalization of judicial and investigative practice has helped to create the image of a criminal who commits crimes related to drug trafficking. Persons who, in the context of criminal law, are considered as a special entity, an official, can commit crimes related to the illicit trafficking of medicines. Based on the legislation governing the field of health care, the author has classified the persons by profession, is the classification of persons who are medical or pharmaceutical workers and may be special subjects of crimes in the field of illicit drug trafficking. For a deeper understanding of the essence of the concept of the person of the offender, in committing crimes which are the subject of criminal encroachment which are drugs (counterfeit, poisonous, potent), the author drew attention to clarify the essence of some professions in medicine and pharmacy.

Key words: methods of crime investigation, forensic characteristics, identity of the offender, subject of the crime, illicit trafficking in medicines, and crimes in the field of illicit trafficking in medicines.

Вступ. Тема вивчення типології злочинців, в рамках криміналістики, не втрачає своєї актуальності. При роботі окремих криміналістичних методик розслідування злочинів, вченими приділяється достатньо уваги дослідженню рис притаманних особам, які вчинили певний злочин. Вивчення особи злочинця дає змогу системно підійти до вивчення як самого злочинця, так і механізму його злочинної поведінки.

Особистість злочинця вивчається з різних точок зору – кримінально-правової, кримінологічної, психологічної і т. д. Для криміналістичної характеристики злочинів в першу чергу інтерес представляють такі дані про особу злочинця, які вказують на її закономірний зв'язок з вчиненням злочином, які проявляються в різноманітних слідах – наслідках вчинення протиправного суспільно небезпеч-

ного діяння, але особистість доцільно вивчати не тільки як слідоутворюючий об'єкт – джерело інформації про вчинений злочин, але і як один з найважливіших засобів його розслідування.

Дані про особу злочинця – цінний центральний і важливий елемент криміналістичної характеристики будь якого виду злочину. При проведенні криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконним обігом лікарських засобів значну увагу потрібно приділити вивченню категорії «особа злочинця». Відомості про особу злочинця, як елемента криміналістичної характеристики, складаються з даних, які можуть слугувати для ефективного визначення шляхів розшуку, викриття злочинця і вирішення інших завдань, пов'язаних з розслідуванням.

Стан дослідження питання. Дослідженням категорії «особа злочинця» займаються вчені різного галузевого спрямування. Серед них варто виділити: В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, Т.В. Варфоломєєву, О.Г. Гук, В.Ф. Єрмоловича, В.А. Жбанкова, В.К. Лисиченка, В.О. Коновалову, А.В. Кофанова, В.М. Мельничука, Є.В. Пряхіна, М.В. Салтєвського, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітька та інших. На разі не має комплексного дослідження злочинної діяльності в сфері незаконного обігу лікарських засобів, питання, які стосуються різнопланових характеристик осіб, що вчиняють злочини даної категорії, розглядаються фрагментарно.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження категорії «особа злочинця» та визначення її місця серед елементів криміналістичної характеристики злочинів.

Досягнення мети статті зумовило вирішення таких завдань: ознайомитися з основними науковими підходами та з'ясувати сутність категорій «особа злочинця»; визначити суттєві, криміналістично значимі, ознаки осіб, які вчиняють злочини в сфері незаконного обігу лікарських засобів.

Результати і обговорення.

За твердженням В.Ф. Єрмоловича, особистість злочинця – поняття, що виражає сутність особи, складний комплекс, який характеризує її ознаки, властивості, зв'язки і відносини, її моральний і духовний світ, взяті в розвитку, у взаємозв'язку з соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які в тій чи іншій мірі вплинули на скоєння і приховування злочину [1, с. 195].

Особа злочинця – це соціально-психологічне поняття, яке охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, що формуються в результаті вчинення злочинів.

А. Сахаров пропонував виділяти такі категорії ознак щодо структури особи злочинця: 1) соціально-демографічні: а) загальногромадянська сфера (соціальне походження, соціальний стан, освіта, участь у суспільно-політичних подіях та ін.); б) сімейна сфера (сімейний стан, склад сім'ї, взаємини членів сім'ї тощо); в) побутова сфера (місце проживання, житлові умови, матеріальне становище, найближче побутове оточення, знайомства та ін.); г) виробнична сфера (фах, спеціальність, рід занять, трудовий стаж, характеристика у колективі та ін.); 2) соціально-психологічні: а) моральна сфера (світоглядні і моральні риси людини); б) інтелектуальна сфера (рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід та ін.); в) емоційна сфера (сила і швидкість реакцій на подразники, ступінь емоційного збудження тощо); г) вольова сфера (цілеспрямованість особи, самовитримка, рішучість та ін.) [2, с. 198-199].

Особистість злочинця – поняття, що виражає сутність особи, складний комплекс ознак, що її характеризують, властивостей, зв'язків і відносин, її моральний і духовний світ, узяті в розвитку, у взаємодії із соціальними й індивідуальними життєвими умовами, що тією чи іншою мірою вплинули на вчинення злочину [3, с. 38].

Система ознак особи злочинця включає дані демографічного характеру, деякі моральні властивості і психологічні особливості. Особа злочинця – це поняття, що виражає сутність особи, яка вчинила злочин. У цьому зв'язку можна говорити про типові ознаки особи, схильної до вчинення тих або інших видів злочинів (це стосується в першу чергу професійної та організованої злочинності). Узагальнені дані про найбільш поширені мотиви злочину дозволяють визначати коло потреб злочинця, що штовхнули його на вчинення злочину, і тим самим встановлювати основні напрями розслідування [4, с. 278-279].

А.В. Кофанов відмічав, що особа злочинця характеризується фізичними, соціально-демографічними даними. При цьому він виділяє категорії посадових матеріальних відповідалних та інших осіб, які можуть бути причетними до злочину, чинники, що мали вплив на формування

і здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо [5, с. 241].

Типова особа злочинця являє собою систему соціально-демографічних показників (стать, вік, освіта, місце праці, навчання, роботи, сімейний стан, судимість тощо), які дають можливість сформувати комплексний портрет особи у суспільстві [6, с. 237].

На думку В.А. Жбанкова, вивчення криміналістично значущих властивостей, які притаманні особі злочинця, при розслідуванні та розкритті злочинів, набувають особливого прикладного, практичного значення. Він вважав що це сприяє:

1) простеженню особливостей відображення властивостей особи злочинця при підготовці, здійсненні і прихованні злочину;

2) розробці системи слідів, що відображають соціальні, психологічні та біологічні властивості особи злочинця і виявленню інших джерел інформації про неї;

3) визначенню системи техніко-криміналістичних і тактичних методів, засобів збирання, дослідження, оцінки і використання інформації про особу злочинця;

4) встановленню взаємозв'язку між соціальними, психологічними і біологічними властивостями злочинця, що містяться в джерелах інформації про нього;

5) побудові моделі особи, яка вчинила злочин, на основі зібраної інформації і виявлених взаємозв'язків між соціальними, психологічними, біологічними властивостями;

6) ефективності проведення комплексу пошукових заходів щодо встановлення особи злочинця та її місцезнаходження;

7) розробці системи типових версій про осіб, які вчинили злочин, на основі виявлених закономірностей між елементами злочинної діяльності, з урахуванням особливостей тих чи інших видів злочинних діянь [7, с. 9].

К.В. Скибицький, на основі проведених ним досліджень, зазначав, що в слідчій практиці найчастіше дістають відображення біологічні ознаки злочинця – 42%, потім психічні – 31%, і найменше відображення мають соціальні ознаки – 27% [8, с. 81].

Досліджуючи питання суб'єкта злочинів, пов'язаних з незаконним обігом лікарських засобів, варто відмітити, що суб'єкт вказаних злочинів є загальним, тобто фізична осудна особа, яка досягла шістнадцяти років. Досліджувані нами злочини можуть також вчинятися спеціальним суб'єктом чи службовою особою. Важливим моментом при дослідженні питань, які стосуються особи злочинця, є відомості про те, як вчинявся злочин – одноосібно чи злочинними угрупованнями.

Перед тим, як перейти до дослідження суттєвих ознак притаманних особам, які вчиняють злочини в сфері незаконного обігу лікарських засобів, доцільним буде дати визначення поняттю «злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів». Під визначенням даного поняття ми розуміємо кримінально-карані, винні діяння, предметом яких є лікарські засоби, такі діяння становлять суспільну небезпеку, тобто заподіюють істотну шкоду фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі, вчиненні суб'єктом кримінального правопорушення. Діяння можуть виражатися у вигляді: незаконного виробництва, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збуту отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, завідомо фальсифікованих лікарських засобів; дії, вчиненні без спеціального на те дозволу, щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; використання коштів здобутих від незаконного обігу отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів з метою продовження такого обігу;

вчинення контрабанди фальсифікованих лікарських засобів; умисного порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань лікарських засобів, фальсифікації їх результатів; порушення встановленого порядку державної реєстрації лікарських засобів та інших кримінально-караних діяч в процесі здійснення господарської діяльності суб'єктами фармацевтичного ринку.

В процесі аналізу судової та слідчої практики ми отримали дані, що характеризують злочинців, які вчиняли злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів.

Злочини у вигляді контрабанди вчинялися переважно громадянами України чоловічої статті у віці 30-50 років рідше у віці 18-30 років. Більшість із зазначених осіб була працездатною, але на момент вчинення злочину вказані особи не працювали і не навчалися. Що стосується освіти злочинців-контрабандистів це переважно особи з повною середньою освітою і повною вищою чи професійно-технічною. Деякі із злочинців були раніше судимими.

Стосовно злочинів, що вчиняються у вигляді використання коштів здобутих від обігу отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вони вчинялися громадянами України переважно чоловічої статті, інколи жінками. У 90 % випадків вказані злочини вчинялися особами у складі злочинних угруповань. Більшість осіб вчиняли злочин у віці 30-50 років, значна кількість осіб була із вікової категорії 18-30 років. Переважна кількість осіб були працездатними, які на момент злочину не працювали і не навчалися. Освіта на час вчинення злочину: повна загальна середня, професійно-технічна, базова загальна середня. У 37 % від загальної кількості засуджених осіб була судимість.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, в більшості випадків, здійснювалося громадянами України чоловічої, інколи, жіночої статті переважно у віці 30-50 років. На момент вчинення злочину, більшість осіб була працездатною, але не працювала і не навчалася, незначна кількість (10% від загальної кількості засуджених осіб) були лікарями і фармацевтами. Освіта: повна вища, повна загальна середня, базова загальна середня, професійно-технічна. У 30% осіб раніше була судимість.

Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів вчинявся громадянами України переважно чоловічої статті, у складі злочинних угруповань. За віком особи розподілилися між наступними групами: більшість 30-50 років, інколи 50-60 років, 18-30 років. Переважна більшість осіб була працездатною, але на момент вчинення злочину не працювала і не навчалася, 18,3% від загальної кількості злочинців були пенсіонерами. Освіта: повна загальна середня, повна вища. В деяких осіб (36% від загальної кількості засуджених осіб) раніше була судимість.

Що стосується злочинів, які вчиняються при проведенні доклінічного вивчення, клінічних випробувань, державної реєстрації лікарських, вони вчиняються особами, які беруть участь у доклінічному вивченні лікарського засобу чи проводять клінічні випробування, особами, які фіксують чи надають інформацію про результати доклінічного вивчення чи клінічного випробування, також це можуть бути особи уповноважені здійснювати державну реєстрацію лікарського засобу.

На основі узагальнення зазначених вище даних можна стверджувати, що особа злочинця, яка вчиняє злочини пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів, це працездатний громадянин України чоловічої статті, віком від 30 до 50 років, який на момент вчинення злочину не працює і не навчається з повною загальною середньою освітою, ймовірно, раніше судимий.

При дослідженні категорії «особа злочинця» було помічено, що в процесі розслідування не встановлюється корупційний зв'язок з особами, які уповноважені на виконання

функції держави або місцевого самоврядування, на наш погляд, це є суттєвим недоліком, злочинне угруповання не може існувати без такого зв'язку і здійснювати злочинну діяльність. У реальності спостерігається притягнення до кримінальної відповідальності виключно виконавців, не виявляються: джерела постачання сировини, готової продукції для незаконного виготовлення, виробництва отруйних чи сильнодіючих, фальсифікованих лікарських засобів; джерела придбання фальсифікованих ЛЗ, що стали предметом контрабанди; джерела придбання отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, що стали предметом злочинного посягання; «корупційне піклування» над злочинним угрупованням. Враховуючи специфіку злочинів, у сфері обігу лікарських засобів, встановлення фактів корупційних зв'язків, джерел постачання та придбання позитивно відобразилося б на ефективності всього процесу розслідування та попередження аналогічних злочинів в майбутньому.

Деякими складами злочинів, відносно лікарських засобів, передбачено їх вчинення медичними або фармацевтичними працівниками, службовими особами. Законодавець дає визначення спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, службової особи, відповідно до ст. 18 КК України, спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа; службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [9].

В ст. 74 Основ законодавства України про охорону здоров'я зазначено, що медичною і фармацевтичною діяльністю можуть займатися особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам [10]. Єдині кваліфікаційні вимоги встановлені Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», затвердженим наказом МОЗ України від 29 березня 2002 року № 117 [11].

У Довіднику зазначені кваліфікаційні характеристики керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців та робітників, які є специфічними для галузі охорони здоров'я. У відповідності з зазначеним довідником, професії в галузі охорони здоров'я можна розподілити наступним чином:

– *керівники* (Генеральний директор (директор, головний лікар) закладу охорони здоров'я; Головний державний санітарний лікар; Головний лікар обласної, центральної міської, миської, центральної районної та районної лікарень; Головна медична сестра; Завідувач аптеки (аптечного закладу); Завідувач бази аптечної; Завідувач відділу (аптеки, бази); Завідувач кухні (молочної); Завідувач лабораторії (контрольно-аналітичної); Заступник головного лікаря обласної, центральної міської, миської, центральної районної та районної лікарень; Заступник начальника Головного управління, управління (самостійного відділу, служби) охорони здоров'я місцевої державної адміністрації; Начальник Головного управління, управління (самостійного відділу, служби) охорони здоров'я місцевої державної адміністрації; Начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я; Начальник (завідувач) структурного підрозділу медичного закладу.);

– професіонали (професіонали в галузі лікувальної справи (крім стоматології), до них віднесені лікарі за різними напрямками підготовки; професіонали в галузі стоматології; професіонали в галузі фармації – провізор, провізор-аналітик, провізор клінічний, провізор-косметолог; професіонали в галузі медико-профілактичної справи; інші професіонали в галузі медицини.);

– професіонали з вищою немедичною освітою, які працюють у бюро судово-медичної експертизи;

– фахівці (наприклад, акушерка, лаборант, медична сестра, фармацевт, фельдшер та ін.);

– технічні службовці;

– робітники.

В даному контексті доцільно, на нашу думку, з'ясувати значення деяких понять: лікар, провізор, фармацевт, акушерка, медична сестра, фельдшер.

У Фармацевтичній енциклопедії зазначено, що лікар – спеціаліст із закінченою вищою медичною освітою, який має юридичне право займатися медичною (лікувально-профілактичною, санітарно-епідеміологічною) діяльністю. Лікар є спеціалістом у різних галузях медицини, наприклад, терапевт, хірург, офтальмолог, рентгенолог, невропатолог, психіатр, дерматовенеролог та ін. Первинна спеціалізація лікаря здійснюється в інтернатурі (тривалість залежить від конкретної спеціальності. Для оцінки кваліфікації та рівня професійної підготовки лікаря проводяться атестації, за результатами яких визначається рівень практичних і теоретичних знань лікаря-спеціаліста та присвоюється відповідна категорія (друга, перша або вища) [12].

Провізор (лат. *provisor* – той, що заздалегідь віщує, піклується, заготівельник) – фахівець із повною вищою фармацевтичною освітою, яка дає право на самостійну фармацевтичну роботу і на управління аптекою чи іншою фармацевтичною установою.

Уперше термін «провізор» з'явився в XV ст. в Російській імперії звання провізора визначали як вищий фармацевтичний ступінь – вище аптекарського учня й аптекарського помічника, але нижче магістра фармації. Аптекою дозволялося керувати лише фармацевту, який мав ступінь провізора або магістра, віком не молодше 25 років. Для отримання ступеня провізора потрібно було пропрацювати в аптеці учнем не менше 2-3 років, скласти іспит на аптекарського помічника, обіймати цю посаду не менше 3 років, прослухати університетський фармацевтичний курс і скласти екзамен на ступінь провізора.

Класифікація кваліфікаційних характеристик у галузі фармації в різних країнах світу має відмінності. В Україні провізор – спеціаліст з вищою фармацевтичною освітою, тоді як фармацевт – спеціаліст з середньою фармацевтичною освітою. В Європі фармацевт – це фахівець з вищою освітою, який має ступінь магістра. Майже у всіх країнах ЄС існує своя традиційна номенклатура: від аптекаря (Німеччина, Швеція) до зареєстрованого фармацевтичного хіміка (Великобританія, Ірландія). У Фінляндії, як і в країнах пострадянського простору, фахівець з вищою фармацевтичною освітою – це провізор. Однак найчастіше в країнах Європи в номенклатурі фахівців із вищою фармацевтичною освітою переважає термін «фармацевт».

Діяльність провізора включає організаційні, технологічні, контрольно-аналітичні, адміністративно-господарські (управлінські) функції, визначення потреби в лікарських препаратах та товарах медичного призначення, організацію їх постачання; забезпечення сучасної технології приготування ліків за рецептами і вимогами лікувально-профілактичних закладів; приймання, зберігання та відпуск лікарських препаратів, здійснення контролю за якістю ліків; проведення інформаційної роботи про лікарські препарати, дотримання принципів медичної

деонтології, керівництво роботою середнього фармацевтичного персоналу, постійне підвищення професійного рівня. Провізор може працювати на підприємствах хіміко-фармацевтичної промисловості, в судово-хімічних і токсикологічних лабораторіях, науково-дослідних інститутах, вищих навчальних закладах і галузевих установах різних відомств, виконуючи відповідні функції [12].

Фармацевт – молодший спеціаліст з середньою фармацевтичною освітою, працюючий в аптеках, аптечних складах, контрольно-аналітичних лабораторіях, фармацевтичних фабриках і виробництвах, на підприємствах хіміко-фармацевтичної промисловості, в органах управління фармацевтичної служби, фармацевтичних фірмах, підрозділах державної служби України лікарських засобів, науково-дослідницьких інститутах й навчальних закладах [13].

Акушерка – медичний працівник, який має середню медичну освіту, до обов'язків якої входить надання медичної допомоги вагітним, породіллям під час пологів та роділлям у післяпологовому періоді, а також догляд за новонародженими [14].

Медична сестра – це фахівець із середньою медичною освітою, яка дає право працювати в: лікарнях; поліклініках, у тому числі стоматологічних; диспансерах; пунктах охорони здоров'я; дитячих установах (школах, дитячих садах і яслах); санаторіях і профілакторіях тощо [15]. Медична сестра працює під керівництвом лікаря або фельдшера. Не займається повним обстеженням хворого, адекватною діагностикою, призначенням лікування. Не є самостійною особою і виконує вже зроблені призначення, за винятком невідкладних станів та відсутності інших медиків, вищих за рангом.

Фельдшер – це слово німецького походження, в перекладі означає «польовий лікар». Це фахівець із середньою медичною освітою. Він може виступати в ролі лікаря-терапевта, акушера або реаніматолога у випадках, якщо працює один. В основному фельдшер є помічником лікаря, якого супроводжує [16].

Дослідивши диспозиції статей КК України, якими передбачена кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів (ст. ст. 305, 306, 321, 321-1, 321-2), ми дійшли висновку, що одним із недоліків, допущеного законодавцем, є те, що нормами кримінального законодавства не передбачена можливість кваліфікації дій злочинців, які вчинили злочин у складі організованої групи, хоча на практиці, з урахуванням специфіки і складності вчинення даної категорії злочинів, злочини часто вчиняються саме організованими групами. Дані твердження стосуються складів злочинів передбачених ст. ст. 306, 321-1, 321-2 КК України. Тому в реаліях, які існують сьогодні, до кримінальної відповідальності притягуються особи лише з інкримінуванням вчинення даних злочинів у складі групи осіб та, як наслідок, судами застосовується менш тяжке покарання.

Висновок. Встановлення особи злочинця – складна діяльність, в ході якої з використанням криміналістичних методів і засобів відбувається виявлення, фіксація і дослідження інформативних властивостей і ознак людини, істотних для розкриття і розслідування злочину. На основі зібраної і дослідженої інформації, виявлення певних притаманних рис особи, яка імовірно вчинила злочин, відбувається організація оперативних заходів, слідчих дій. Характеристика особи злочинця посідає важливе місце серед елементів криміналістичної характеристики злочинів, не є виключенням злочини, пов'язані з незаконним обігом лікарських засобів. В ході проведеного дослідження було виявлено, що дана категорія злочинів може вчинятися, як загальними так і спеціальним суб'єктам, також можливе вчинення досліджуваних злочинів службовими особами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермолович В.Ф. Криміналістическая характеристика преступлений. Минск: Амалфея. 2001. 304 с.
2. Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. Юридична психологія: Підручник. Харків: Право, 2008. 240 с.
3. Методика расследования отдельных видов преступлений. Под ред. В.К. Лисиченко. Київ: Вища школа, 1988. 404 с.
4. Криміналістика: Підручник. За редакцією проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.
5. Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кузьмічов Я.В. та ін. Криміналістика: питання і відповіді. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 280 с.
6. Криміналістика. Заг. ред. Є.В. Пряхіна. Київ: Атіка, 2012. 496 с.
7. Жбанков В.А. Человек как носитель криминалистически значимой информации. Москва, 1993. 36 с.
8. Скибицкий К.В. Теоретические основы получения информации о преступнике из материальных источников на предварительном следствии: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харьков, 1974. 181 с.
9. Кримінальний кодекс України (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0+%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0+#top>
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 4, ст.19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#top>
11. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охрана здоров'я». Київ, 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#top>
12. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/ alphabet>
13. Значення терміну фармацевт. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%82>
14. Значення терміну акушерка. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%83%D1%88%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0>
15. Медична сестра. *PROFORIENTATOR.INFO*. URL: http://proforientator.info/?page_id=4804
16. Відділення «Лікувальна справа», кваліфікація «Фельдшер». URL: <http://www.monada.lviv.ua/?page=therapeut>